

راهبرد ترویج در مدیریت پایدار آب در ساختار خرده مالکی کشاورزی کشور

دفتر ترویج دانش و فناوری کشاورزی*

بیان مسئله

ساختار خرده مالکی کشاورزی و روستایی در کشور یکی از مهمترین چالش‌ها در اعمال حکمرانی آب و توسعه فناوری‌های نوین مدیریت پایدار آب در بخش کشاورزی به شمار می‌رود. بخش بسیار بزرگی از مزارع کشاورزی به دلیل عدم تطابق سیستم‌های نوین آبیاری با شرایط اجتماعی و اقتصادی نظام کشاورزی خرده‌مالکی، امکان بهره‌مندی از این فناوری‌ها را نیافته‌اند و در بسیاری موارد با مشکل پذیرش، توسعه و اثربخشی مواجه شده‌اند. لذا، ارائه راهبرد مناسب برای اعمال حاکمیت قوانین آب و فرایند استقرار راهکارهای مدیریت آب در نظام بهره‌برداری خرده مالکی با تأکید بر مشارکت پایدار اجتماعی دارای اهمیت فراوانی است.

۳۲

معرفی دستاورد

از سال ۱۳۹۱ تاکنون، پایلوت‌های مختلف ترویجی مدیریت پایدار آب در ساختار خرده مالکی در قالب پروژه‌های ملی و بین‌المللی اجرا شده است. از جمله این پایلوت‌ها می‌توان به اجرای الگویی سایت‌های جامع ترویجی در قالب برنامه محوری «مشارکت کشاورزان در استقرار کشاورزی پایدار» در حوضه دریاچه ارومیه، حوضه آبخیز زاگرس مرکزی و... اشاره کرد که با پشتیبانی منابع استانی، ملی و بین‌المللی و نیز سازمان محیط زیست در حال اجراست. دستاورد حاضر به برنامه اجرا شده در دو روستای پایلوت در استان یزد اختصاص دارد که به عنوان «پایلوت ملی مدیریت مشارکتی آب در ساختار خرده مالکی کشور» و تحت پوشش «برنامه ملی ترویج و توسعه کشاورزی پایدار ترویج دانش و فناوری کشاورزی» و با محوریت دستگاه‌های اجرایی و تحقیقاتی استانی با استفاده از راهبرد تحولی «مدیریت جامع مشارکتی مبتنی بر تولید (IPCM)» پیاده شده است.

پایلوت اول:

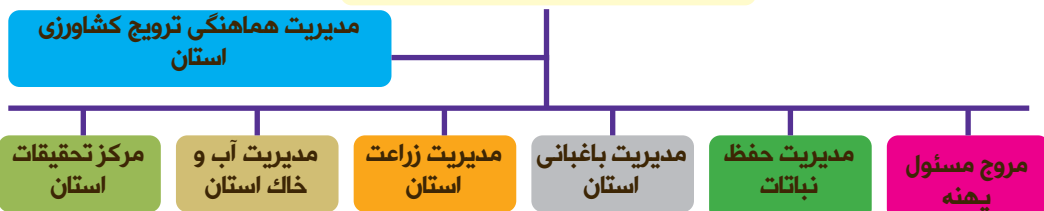
سیستم آبیاری تحت فشار تجمیعی در روستای شرف آباد شهرستان اشکذر استان یزد در سال ۱۳۹۰ در سطح ۱۵۴ هکتار به بهره‌برداران تحویل شده بود، اما به دلیل در نظر نگرفتن ملاحظات اجتماعی و ویژگی‌های خاص نظام بهره‌برداری خرده مالکی و فقدان مشارکت آگاهانه بهره‌برداران محلی در طراحی، کشاورزان در این روستا همچنان از روش غرقابی استفاده می‌کردند. بنابراین در این روستا راه‌اندازی مجدد سیستم با رویکرد IPCM در سطح ۲۲ هکتار اجرا و به نتیجه رسید. در حال حاضر نیز، برنامه‌ریزی برای گسترش آن به کل ۱۵۴ هکتار اراضی روستای شرف‌آباد شهرستان اشکذر با پوشش ۲۳۰ نفر کشاورز صورت گرفته است.

پایلوت دوم:

در سایت تیزوک در ابرکوه با مساحت تحت پوشش ۱۳۱/۷ هکتار و ۱۴۴ کشاورز اجرا شد. نتایج و فنون اصلاحی اجرا شده عبارتند از طراحی و تصویب سیستم یکپارچه هوشمند آبیاری ویژه کل روستا براساس نقشه راه ویژه ترویجی، استقرار برنامه مدیریت تلفیقی آفات و بیماری‌ها (IPM)، استقرار برنامه‌های مدیریت تلفیقی تغذیه و حاصلخیزی، استقرار برنامه بهداشت مزارع، اصلاح روش‌های کرت‌بندی و خاک‌ورزی، بلوک‌بندی و تغییر مدار آبیاری جهت اجرای آبیاری تحت فشار. اجرای این راهبرد منجر به طراحی نظام بهره‌برداری منسجم محلی و تصویب اولین سیستم یکپارچه هوشمند ویژه کشاورزی خرده‌مالکی شده و برنامه اقدام برای تخصیص اعتبارات جهت استقرار کامل آن در سطح ۱۵۶ هکتار در حال انجام است.

۳۳

دفتر ترویج دانش و فناوری کشاورزی

مکانسیم راهبری و اجرایی برنامه‌های مدیریت پایدار آب در پایلوت‌های اجرا شده

بازتاب تات

سال دوم، شماره ۶، زمستان ۱۳۹۸